

Класически и съвременни възгледи за бедността

Ралица Велева*

Резюме: В настоящата разработка са разгледани класическите възгледи за бедността, за които българската научна литература е крайно неизчерпателна. Чрез авторова интерпретация и систематизиране на теоретични възгледи, залегнали в световната научна литература, е изграден „Континуум на класическите теории за бедността“, откроявайки три подхода – социален дарвинизъм, егалитаризъм и статистико-социологически подход. Бедността е изследвана въз основа на относително самостоятелни, но и допълващи се аспекти: икономически, социологически и приложен. Всеки от тези аспекти обединява както класически теории, така и съвременни концепции за разбирането на бедността като явление. Акцентира се върху причините, факторите и необходимостта от изкореняването на бедността. Изведени са основните индикатори за бедност: крива на Лоренц, Коефициент на Джини, лица в риск от бедност и социално изключване, линия на бедност и делът на лицата, които живеят под линията на бедност в България. Представени са неравенствата в разпределението на доходите преди и след социалните трансфери, а също и лицата, които са категоризирани от статистиката като бедни – преди и след социалните трансфери. В анализа е открита неблагоприятната позиция на България

* Ралица Велева е доктор, главен асистент в катедра „Публична администрация“ на УНСС.

спрямо останалите държави – членки на Европейския съюз.

Ключови думи: бедност, неравенства, класически възгледи за бедността, теоретични подходи и аспекти на бедността, индикатори за бедност.

JEL: A10, B00, I3.

Въведение

В края на първото десетилетие на XXI век милиони европейски граждани губят своята работа вследствие на редица обстоятелства, свързани, от една страна, с динамичното развитие на науката, техниката и технологиите, а от друга – със сложната икономическа, политическа и социална среда. Катализиращ фактор е и пандемичната обстановка от началото на 2020 г. В резултат на едностранното действие на всички тези обстоятелства броят на лицата, изтласквани от трудовия пазар, нараства грабично. Проблемът е широкообхватен, тъй като са засегнати както трудово заети („работещи бедни“), така и социално изключените индивиди от обществото. Редица анализи на авторитетни световни организации сочат, че вследствие на световната пандемия от Ковид-19 се повишава рискът от бедност при най-уязвимите групи от обществото, а именно децата и лицата над 65-годишна възраст.

Актуалността на проблема е предпоставка за избора на тема за разработване

на настоящото изследване. Изследователският интерес бе провокиран допълнително и от относително слабата разработеност на теоретичния аспект в българската литература.

Основната цел на изследването е да се систематизират водещи теоретични и концептуални възгледи за идентифициране и преодоляване на бедността, които са подкрепени с емпирични данни по основни показатели.

1. Класически възгледи за бедността

Темите, свързани със социалното неравенство и бедността, са обект на интерес от Древността до наши дни. Те придобиват широка популярност през ерата на индустриализацията. От втората половина на XVIII в. до средата на XX в. при интерпретацията на термина „бедност“ се открояват три теоретични подхода – социален дарвинизъм, егалитаризъм и статистико-социологически подход. При всеки от тях се оценяват, макар и по различен начин, причините за бедност и се предлагат мерки за нейното изкореняване.

Социалният дарвинизъм вижда причината за бедността в самото съществуване на човечеството.

В средата на XVIII в. **Адам Смит** развива концепцията за икономическия човек – „хомо икономикус“. Разкривайки мотивите и стимулите за стопанска дейност на човека, той прави извода, че дейностите на „хомо икономикус“ водят до повишаване благосъстоянието на всеки индивид в обществото. Смит намира сходство между инвестициите във физически капитал и вложенията за повишаване квалификацията на работната сила. Тезата е, че инвестициите във физически капитал и вложенията за средства за подобряване качествата на работната сила имат аналогични цели – осигуряване на по-висок прираст на продукта/продукцията. Според Смит, по-високите заплати на работниците са вследствие

на по-големите разходи за образование (Smith, 1986).

В края на XVIII в. **Томас Малтус** пише, че ако не се ограничи човечеството в световен мащаб, се върви към демографска катастрофа, защото населението се увеличава в геометрична прогресия, докато средствата за изхранването му – в аритметична. Според него, това, което гържи населението под контрол, са нещастията (войни, епидемии, глад и болести) (Малтус, 1908).

Възгледите на Смит и Малтус влияят върху тези на **Хърбърт Спенсър**, който приема, че появата на бедност неизбежно възниква с растежа и развитието на обществото и в резултат бедността е неизкоренима. Спенсър я разглежда като личен (индивидуален) проблем и не счита за необходима държавната помощ за бедни, а поставя акцент върху личната отговорност за постигане на благосъстояние (Спенсер, 1906).

В началото на XIX век **Дейвид Рикардо** изследва количествени зависимости между печалбата, рентата и работната заплата (Sedlarski, 2021). Той обяснява причината за бедността чрез разпределение на възнагражденията за извършен труд (заплатите). Счита, че заплатата е определяща за доходите на населението и влияе върху броя на работниците. Увеличаването на техния брой води до обедняването на населението, а спадът в раждаемостта води до подобряване на благосъстоянието поради намаляване на броя на работниците.

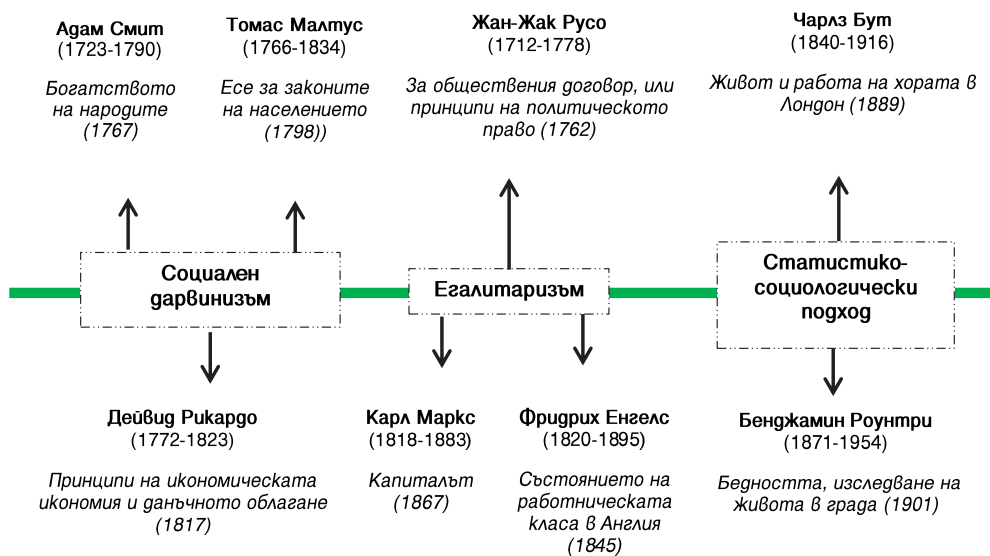
За разлика от социалните дарвинисти, **егалитаризмът** разглежда бедността като изключително зло. **Жан-Жак Русо** пише: „Нито един гражданин да не бъде толкова богат, че да може да купи друг гражданин, и никога да не е толкова беден, че да бъде принуден да се продава“ (Русо, 1939). **Карл Маркс** твърди, че трябва да се премахне частната собственост върху средствата за производство, за да се ликвидира експлоатацията на човек над човека. Разпределението би следвало да бъде спо-

ред индивидуалните нужди или „От всекиго според способностите, на всекиму според потребностите“ (Marx, Engels, 1970), като обвнява капиталистическата система за появата на бедност. **Енгелс** пише, че управляващата класа се интересува от експлоатацията на работниците, следователно от продължаването на бедността, а единственият възможен начин за изкореняването ѝ е социалната революция (Енгелс, 1967). **Елизе Реклю** разграничава понятията бедност и мизерия, като въвежда праг на бедност и определя минимален доход за удовлетворяване на основни потребности и поддържане на физическо съществуване на индивидите (Бадертдинова, 2008).

Представителите на **статистико-социологическия подход** имат голям принос за определянето на бедността и нейното измерване. **Чарлз Бут** и **Бенджамин Роунтри** са първите, които правят опит не само за теоретично разбиране на проблемите, свързани с бедността, но и за тях-

ното емпирично измерване. Бут въвежда линията на бедност, разпределението на доходите и способността за задоволяване на основните потребности. Роунтри, от своя страна, изучава състава на бедността, като подчертава два типа бедност въз основа на причините, които са я породили: първична и вторична. Първичната е характерна за семействата с ниски доходи, докато вторичната е свързана със загуба на средства (Съчева, 1996). Първична бедност е налице, когато доходите на домакинствата не са достатъчни за осигуряване на необходимия минимум, въпреки че се използват максимално рационално. Вторичната бедност се проявява при тези домакинства, които разполагат с достатъчно средства за задоволяване на своите основни жизненни потребности, но част от тях се изразходват за други стоки и услуги или нерационално (фигура 1).

Въз основа на изложеното по-горе и с цел по-детайлното обхващане на теоре-

Фигура 1. Континуум на класическите теории за бедността

Източник: авторова интерпретация

тичните и концептуални особености при разглеждането на проблема, в настоящата разработка се прави опит да се открият три относително самостоятелни, но и допълващи се аспекти при изследването на бедността: икономически, социологически и приложен.

2. Икономически, социологически и приложен аспект на бедността

Икономически аспект

Различните школи представят редица възгледи за бедността от класическата и неокласическата дефиниции (XIX век) през кейнсианската и неолибералната промяна, до най-новите теории. Разнообразието от дефиниции за бедност отразява промяната в мисленето, а фокусът от паричните аспекти се премества към политическо участие и социално включване.

Класическите икономически традиции сочат, че хората са отговорни за бедността, докато в **неокласическата икономика** се твърди, че бедността е извън контрола на индивидите. Въпреки това, и двете школи подчертават паричните аспекти, акцентирайки върху макроикономическите сили и ролята на правителството за осигуряване на икономическа стабилизация и обществени блага. Неокласическите теории се фокусират върху:

- липса на социални и частни активи;
- пазарни неуспехи, които изключват бедните от кредитните пазари и причиняват определени рационални неблагоприятни избори;
- бариери пред образованието;
- имигрантски статус;
- лошо здраве и напреднала възраст;
- бариери пред заетостта за семейства със самотни родители.

Основните предимства на класическия и неокласическия подход се крият в използ-

ването на количествено измерими единици за „калкулиране“ на бедността. Те подчертават влиянието на стимулите върху индивидуалното поведение, както и връзката между производителността и дохода.

Критиката към тези подходи е свързана с прекомерното акцентирание върху индивида, без да се вземат предвид връзките с общността, от една страна, и фокусът върху чисто материални средства за изкореняване на бедността, от друга.

Марксизмът разглежда класовата и груповата дискриминация като основен фактор за бедността. Възлага се ключова роля на намесата от страна на държавата чрез регулиране на пазарите. Предложенията за борба с бедността са свързани с приемането на минимална работна заплата и закони срещу дискриминацията. Марксизмът се фокусира върху групите, а не върху индивидуалните характеристики, като статутът на индивидите се счита за зависим от социално-икономическата среда, в която те живеят.

Теориите за социално изключване и социален капитал определят като основни причини както социалните, така и икономическите фактори. Те помагат за разбирането на обстоятелствата, предизвикващи бедността. Търсят отговор на какво се дължи нейната устойчивост във времето.

Питър Тоусънд твърди, че е обърнато прекомерно внимание на системата на заплатите и резултатите на трудовия пазар, а трябва да се вземат предвид и други ресурсни системи, като политическата и социалната институционална рамка. В съответствие с този преглед той призовава за еkleктична позиция при анализа на бедността (Townsend, 1993).

Световната банка използва не само финансови инструменти за намаляване на бедността, но и специфични средства, приложими към условията на различните държави. **Европейската комисия** свързва материалните ресурси и резултатите със

социалното изключване. **Организацията на обединените нации** разширява концепцията за бедност, като включва липса на политическо участие и дискриминация. Следователно, институционалните дефиниции за бедността подчертават области, които са пренебрегнати в икономическите теории:

- неадекватна физическа сигурност, липса на политически глас (Световна банка);
- изключване от социални и културни дейности (Европейска комисия);
- липса на участие във вземането на решения и в гражданския, социалния и културния живот (ООН).

Социологически аспект

Социологическото мислене се фокусира върху структурата и организацията на обществото и как това е свързано със социалните проблеми и индивидуалния живот.

В началото на XX век **Макс Вебер** пише, че не само икономическите фактори играят роля за създаване и поддържане на неравенствата. Други значими фактори са влиянието на властта, статутът и престижът при запазването на господстващите отношения (Вебер, 2021). **Емил Дюркем**, от друга страна, подчертава функционалната необходимост от социално неравенство за благосъстоянието на обществото (Simbaña, 2017).

През 70-те и 80-те години на миналия век социологическото мислене се фокусира върху относителното значение на социалните структури при обяснението на разпространението и запазването на бедността във времето. Търси се проблем на индивидуално равнище, като се посочват личностното поведение, предполагаемата безразсъдност или моралните недостатъци като ключови причини за бедността. В англоезичната литература през последните години все по-често се срещат твърдения, че системата за социално подпомагане е отговорна за насърчаване на бедността. Корените на тези идеи могат

да се търсят в теориите за „култури на безработица“, „проблемни семейства“ или семейства, които никога не са работили. Въпреки това, социологическата мисъл се концентрира върху по-широкия контекст и видовете възможности като по-важни от индивидуалното поведение и избор при обяснението и разбирането на бедността.

Социалната кохезия е възможна стъпка към преодоляване на бедността. Тя цели разрешаването на проблемите, свързани с неравенството, несправедливостта, маргинализирането и социалното изключване на определени индивиди и групи от обществото.

Бедността и индивидуалното поведение са в тясна връзка, защото понякога трудно може да бъде разграничена бедността от свързани проблеми като безработица или получаване на социални помощи. Това е актуален въпрос, тъй като в някои съвременни публични политики е пренебрегнат фактът, че не всички безработни са бедни и не всички, които изпитват бедност, е защото са останали без работа.

В социологическата литература се открояват следните характеристики при изследване на бедността:

- Потребление и социална класа – позиционирането на индивидите в социалните класи има влияние върху много, ако не и върху всички аспекти от живота на хората, включително постиженията в образованието, работата и обществените дейности. Потреблението, от своя страна, се превръща във все по-важна характеристика за разграничение и стратификация;
- Обществено отхвърляне и срам – бедността и материалните лишения са предпоставка за обществено отхвърляне (стигма) и срам. Тези процеси протичат на различни нива и в различни слоеве на обществото;
- Капитализъм и променящия се пазар на труда – от години публичните политики

акцентират върху трудовата заетост като основна мярка за справяне с бедността. Променящите се изисквания на трудовия пазар обаче показват, че заетостта вече не е гарантирано решение за преодоляване на бедността, ако наистина някога е била. Все по-често се употребява понятието „работещи бедни“.

В световен план и в настоящия контекст може да се твърди, че икономическите неравенства стават все по-екстремни, като лицата, които са на самия връх при социалната стратификация, стават все по-богати, докато общите нища на бедност се увеличават (Davis, Sanchez-Martinez, 2015).

Въз основа на представената по-горе фигура може да се направи заключението, че България е държава от Европейския съюз с най-силно изявени неравенства по отношение на разпределението на доходите за разглеждания период. Това от своя страна има пряко отношение към броя на лицата, които са изложени на риск от бедност и социално изключване.

Приложен аспект

В практически аспект измерването на бедността се базира на концепциите за обективната (абсолютна и относителна) и субективната бедност. Всеки от тези подходи по различен начин дефинира бедността и включва множество методи и методически решения за идентифициране на бедните в дадено общество (Цанов, 2020).

Абсолютната или крайна бедност се характеризира с липса на ресурси за удовлетворяването на основни жизнени потребности. Границата на абсолютната бедност се определя като минимумът от средства, които осигуряват задоволяване на потребностите на равнището на екзистенци-минимума. Линията на бедността често се изчислява въз основа на доходите: когато доходите на един човек или семей-

ство паднат под определено ниво, което се приема за минимално необходимо за разумен стандарт на живот, тогава човекът или семейството се считат за бедни. Макар да няма общоприет стандарт за абсолютна бедност, за такъв се прилага критерият на Световната банка – процент от населението, живеещо с по-малко от 2 долара на ден. Концепцията за абсолютната бедност се отнася изцяло до недостига на материални блага, поради което извън нейния обхват остават условията на живот, достъпът до нематериални услуги и др.

Относителната бедност се определя чрез съотнасяне на дохода на едно домакинство към средния за страната доход. От тук линията на бедност се определя като 60% от нивото на медианния доход. Всички, чиито доходи са под тази линия, се считат за бедни по националните критерии, а в международен план различията са значими. Бедните хора често биват причислявани към маргинализираните групи, тъй като са изключени от участие в икономическия, социалния и културния обществен живот.

Бедността в Европа най-често се разглежда като относителна, но това не означава, че няма лица, които се намират в крайна бедност, изправени пред предизвикателството да оцеляват. Така, например, 25% от децата в Югоизточна Европа живеят в абсолютна бедност (Наръчник за обучение по правата на човека за младежи, <https://www.coe.int/bg/web/compass>).

Концепцията за субективната бедност се основава на персоналната преценка на домакинствата за тяхното индивидуално благосъстояние и положение в обществото. Лицата сами определят размера на дохода, който им е необходим, за да си осигурят добри условия на живот (таблица 1).

Бедността е тясно свързана с неравенството в разпределението на доходите и социалното изключване.

Икономическата теория счита, че неравенството в разпределението е вътрешно-

Таблица 1. Форми и признаци на бедността

Форма/признак	Абсолютна бедност	Относителна бедност	Субективна бедност
Сфера на разпространение	Развиващи се страни	Развити страни	Слединдустриалните общества
Мащаб	Голям процент от населението	Среден процент от населението	Нисък процент от населението
Дълбочина	Съществена	Несъществена	Несъществена
Време прекарано в бедност	Продължително	Непродължително	Непродължително
Причина	Ниско ниво на развитие на производителните сили;	Стоково-парични отношения; неравенство на хората в пазарните отношения	Различия при самооценката

Източник: Адаптирана по Ишмуратова В. Г., *Содержание категории «бедность» в новейшей истории России, 2010*

присъща черта на пазарната икономика и източниците на доходното неравенство (в т.ч. видът, интензитетът, сложността на труда, богатството и т.н.) не могат да бъдат премахнати, защото това ще отнеме стимулите на свободната конкуренция (Йотова, Пенкова, 2014). В този смисъл, инвестициите в човешки капитал, осигуряването на равен достъп до образование, здравни грижи, социални услуги и други са фактори за свиване на доходните неравенства, от една страна, и условия за социално включване, от друга. Последното се приема и като необходимо условие за преодоляване на бедността. Ето защо, особено в социологическите изследвания, то (социалното включване) е по-съвременният аспект в разглеждането на обширната проблематика за бедността, неравенството и социалната стратификация.

3. Показатели за бедност

Състоянието на бедността и очертаването на очакваните тенденции изискват наблюдение по определени **индикатори**, които заедно с други показатели се използват в опит да се определят равнищата и зависимостите. В международен план се прилагат

различни измерители за бедност и неравенство, но настоящото изследване се фокусира върху тези, които се използват от европейските статистически институти:

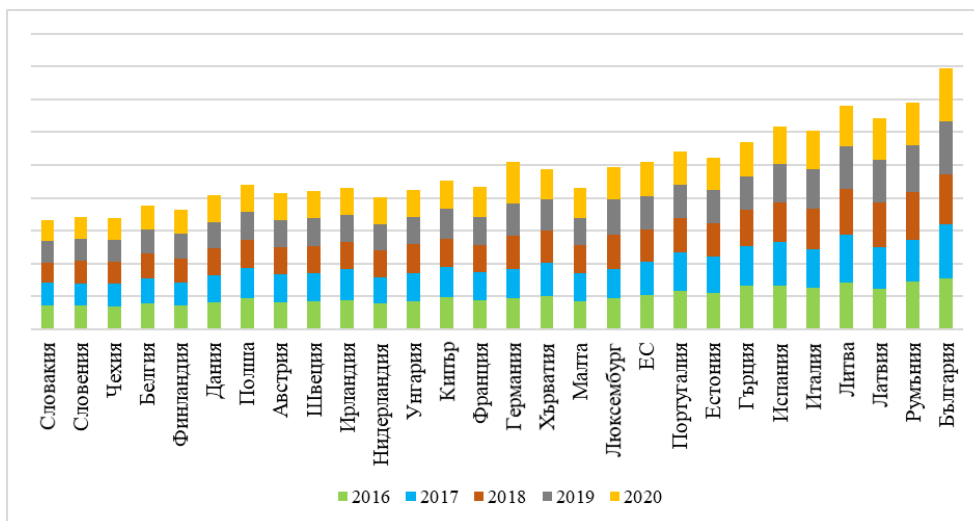
Кривата на Лоренц е геометричен израз на разпределението на доходите на домакинствата по групи: а) квитилни (5 групи), всяка от които представлява 20% от общия брой; и б) децилни (10 групи) – с квоти по 10%. Статистическата обработка на данните дава информация каква част от доходите притежават 20% от най-бедните или най-богатите в едно общество и по този начин се определя равенството/неравенството в разпределението. В контекста на изведената зависимост на *фигура 2* са представени гържавите – членки на Европейския съюз, по съотношението между доходите на най-бедните и най-богатите 20% от домакинствата, т.е. неравенство в разпределението на доходите.

Емпиричните данни отреждат изключително неблагоприятната последна позиция за България спрямо останалите гържави членки. За разглеждания период (2016-2020 г.) страната заема трайното и категорично първенство по неравномерно разпределение на доходите. Тази тенденция преодо-

Социално развитие

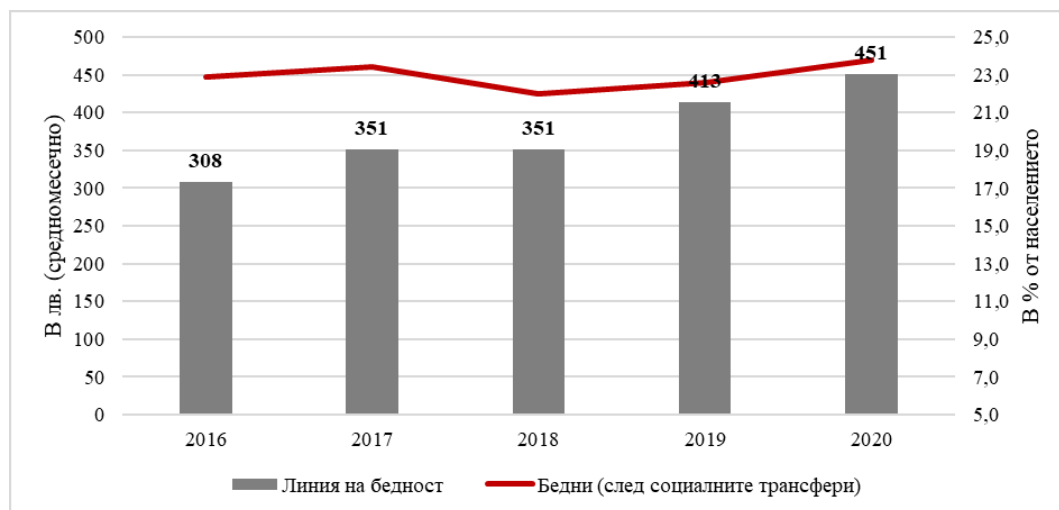
предела и много други последствия по отношение на: широк обхват на лица в риск от бедност и социално изключване, висок дял на лицата, които живеят под линията на бедност, коефициент на Джини и др.

Линията на бедност е базова при статистическото изучаване на бедността. Тя се определя като количествена граница, разделяща домакинствата на две отделни подсъвкупности – бедни и небедни. Чрез нея се

Фигура 2. Окрупнени данни за неравенството в разпределението на доходите за държавите – членки на Европейския съюз, за периода 2016-2020 година

Източник: по данни на Евростат, 2022 г.

Фигура 3. Линия на бедност и относителен дял на лица, които живеят под нея в България за периода 2016-2020 година

Източник: по данни на НСИ, 2022 г.

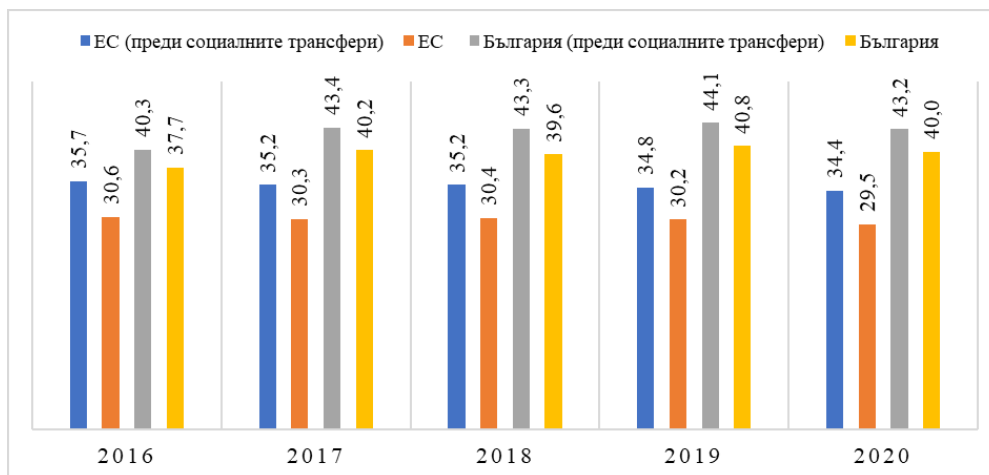
прецизира нивото на доходите (потреблението), което е необходимо на домакинствата за преодоляване на бедността. Линията на бедност не е постоянна величина и се изменя в съответствие със социално-икономическата среда. Така, например, през 2020 г. линията на бедност общо за България е 451.00 лв. средномесечно на лице от домакинство. При този размер на линията под прага на бедност са 1 659.9 хил. лица, или 23.8% от населението на страната (вж. фигура 3) (Индикатори за бедност и социално включване, 2020).

Коефициент на Джини цели идентифицирането на неравномерността на статистическо разпределение, т.е. доколко разработените мерки, насочени към увеличаване на доходите на уязвимите групи от населението, са успешни, за да ограничат неравенството в разпределението на доходите. Коефициентът на Джини оценява степента на отклонение на доходите в едно общество от равномерното им разпределение. Стойността му варира от 0 (пълно равенство) до 100% (пълно неравенство), т.е. колкото по-ниска е неговата стойност, толкова по-равномерно са разпределени доходите в обществото.

Социалните трансфери са инструмент за справяне с бедността и неравенството. За тази цел се анализира рискът от изпадане в бедност преди и след социалните трансфери, както и Коефициентът на Джини преди и след социалните трансфери. На *фигура 4* е представена съпоставката между Коефициент на Джини преди и след социалните трансфери, като се наблюдава периода от 2016 до 2020 г., вкл. за България, и средни стойности за Европейския съюз.

България е държава от ЕС с най-висок Коефициент на Джини, независимо кой етап се разглежда – преди или след социалните трансфери, съответно 40% или 34,8% за 2020 година. Страната е далеч от средните стойности за Съюза. Това обуславя необходимостта от по-задълбочено изследване на бедността в страната, за да се открити отражението върху рисковите групи.

Хора в риск от бедност и социално изключване: а) преди и б) след социалните трансфери показва частта от населението, която е рискова по отношение на бедността (измерена чрез равнището на доходите), а двата подхода (а и б) целят да измерят ефекта на социалните трансфери (на по-

Фигура 4. България и ЕС по Коефициент на Джини преди и след социалните трансфери за периода 2016-2020 година

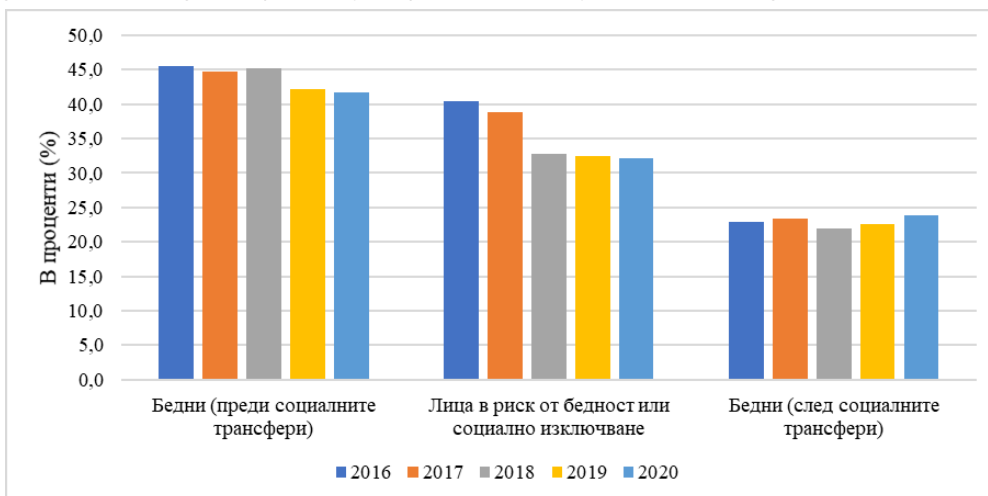
Източник: по данни на Евростат, 2022 г.

Социално развитие

литиките). Това е показател, който наблюдават националната и европейската статистики, за да могат да бъдат предприети необходимите политики на национално и наднационално равнище. Изключително притеснителен е високият обхват на лицата, които са категоризирани като бедни, тъй като техният брой говори за това, че почти всеки втори българин е на прага да премине под линията на бедност (вж. фигура 5).

32,1% от българите, които са в риск от бедност и социално изключване.

- След социалните трансфери – тук обаче не се запазва позитивната тенденция за намаляване на дела на лицата, а към 2020 спрямо 2016 година се наблюдава ръст от 0,9%. Този показател, освен че наблюдава дела на хората, които остават под линията на бедност и след държавната намеса, служи за преценка доколко интервенцията

Фигура 5. Риск от бедност и бедност в България преди и след социалните трансфери за периода 2016-2020 година

Източник: по данни на НСИ, 2022 г.

На фигурата се открояват трите групи, разпределени по бедност:

- Преди социалните трансфери – макар и относителният дял на лицата, попадащи в тази група, да намалява с 3,8% към 2020 при базова 2016 година, той остава на изключително високи нива от 41,7%. Следователно, всеки 2,4 българин е беден преди социалните трансфери.
- В риск от бедност и социално изключване – в тази група отново се наблюдава намаляване на лицата към 2020 спрямо 2016 година с 8,3%, което средногодишно е спад от 1,6%. Въпреки положителната тенденция, която се наблюдава, не може да се пренебрегне тревожният дял от

на публичните политики е ефективна.

Следователно, посредством показателите за бедност могат да се открият тенденциите и предизвикателствата. Тези измерители представляват изражение на статистико-социологическия подход, който е изведен в първата част от настоящата разработка. Наред с теоретичните постановки, изследването представя и актуални емпирични данни по отношение на бедността в България. В този смисъл, може да се обобщи, че трите изведени аспекта на бедността са базови за концептуалното разбиране на явлениято. Независимо дали се поставя фокус върху икономическите теории и различните гледни точки, представени в

тях, в т.ч. че отделните индивиди са отговорни за състоянието си, бедността е извън контрола на хората или че дискриминацията е основен фактор за бедността – бедността и неравенствата са един от основните „бичове“ на съвременните общества. Разрешаването на този архиважен проблем се търси чрез различни социални действия и мерки, тъй като научната мисъл, позовавайки се на емпиричните данни, доказва, че намаляване на лицата в риск от бедност не би могло да бъде постигнато без социалното им включване в обществения живот. Следователно, ключов аспект за разбирането, интерпретирането и анализирането на бедността е приложният.

Заклучение

„Бедността може да бъде определена като човешко състояние, което се характеризира с постоянна или хронична липса на ресурси, способности, избори, сигурност и власт, необходими за осигуряване на адекватен стандарт на живот и други граждански, културни, икономически, политически и социални права“ (Бедността и Международният пакт за икономически, социални и културни права, 2001). Общото между теориите и концепциите, в които се разглежда бедността като явление, е, че те акцентират върху причините, факторите, измерителите и необходимостта от нейното изкореняване. За последното световните лидери и международните организации имат пълен консенсус, но начините и подходите за постигането на елиминирането на бедността са силно повлияни от политиките на отделните държави. В страните от Европейския съюз преобладава мнението, че държавната намеса за справяне с предизвикателствата, които поражда бедността, е наложителна. Предмет на следващи изследвания остават непокрытите от настоящата разработка „бели“ полета, като сравнително-съпоставителен анализ на бедността и неравен-

ствата, философски аспект на бедността и „снимка“ на актуалното състояние по значими показатели, оказващи влияние за намаляване на бедността.

Цитирани източници:

Бедността и Международният пакт за икономически, социални и културни права, 2001. E/C.12/2001/10., www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/%28Symbol%29/E.C.12.2001.10.En, последно достъпен на 10.11.2021.

(Bednostta i Mezhhdunarodniyat pakt za ikonomicheski, sotsialni i kulturni prava, 2001. E/C.12/2001/10., www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/%28Symbol%29/E.C.12.2001.10.En, posledno dostapen na 10.11.2021)

Вебер, М., 2021. Основни категории на социалната икономика. Избрани текстове. София, ИК „Критика и хуманизъм“.

(Veber, M., 2021. Osnovni kategorii na sotsialnata ikonomika. Izbrani tekstove. Sofia, IK „Kritika i humanizam“)

Евростат, Европейски статистически институт, <https://ec.europa.eu/eurostat> (Evrostat, Evropeyski statisticheski institut, <https://ec.europa.eu/eurostat>)

Индикатори за бедност и социално включване през 2020 година, 2021. София: НСИ [online], <https://www.nsi.bg/bg/content/18765/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%81%D1%8A%D0%BE%D0%B1%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5/%D0%B8%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%B1%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82-%D0%B8-%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE-%D0%B2%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D1%87%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7-2020-%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0>, последно достъпен на 10.12.2021.

(Indikatori za bednost i sotsialno vkluyuchvane

prez 2020 godina, 2021. Sofia: NSI [online], [Наръчник за обучение по правата на човека за младежи, 2021 \[online\], \[www.coe.int/bg/web/compass\]\(http://www.coe.int/bg/web/compass\), последно достъпен на 15.12.2021. \(Narachnik za obuchenie po pravata na choveka za mladezhi, 2021 \[online\], \[www.coe.int/bg/web/compass\]\(http://www.coe.int/bg/web/compass\), posledno dostapen na 15.12.2021\)](https://www.nsi.bg/bg/content/18765/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%81%D1%8A%D0%BE%D0%B1%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5/%D0%B8%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%B1%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82-%D0%B8-%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE-%D0%B2%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D1%87%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7-2020-%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0, posledno dostapen na 10.12.2021)</p></div><div data-bbox=)

НСИ, Национален статистически институт, www.nsi.bg (NSI, Natsionalen statisticheski institut, www.nsi.bg)

Русо, Жан-Жак, 1939. За общественя договор, или принципи на политическото право. София, изд. „Лист“, 2018. (Ruso, Zhan-Zhak, 1939. Za obshtestvenia dogovor, ili printsipli na politicheskoto pravo. Sofia, izd. „List“, 2018)

Седларски, Т., 2021. Теоретичните приноси на Дейвид Рикардо в историята на икономическата мисъл. *ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“, СТОПАНСКИ ФАКУЛТЕТ*, Том 20, https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/fakulteti/stopanski_fakultet/katedri_i_akademichen_s_stav/katedri/ikonomika/novini_katedra_ikonomika/publikuvana_beshe_statiyata_na_prof_teodor_sedlarski_teoretichnite_prinosi_na_dejvid_rikardo_v_istoriyata_na_ikonomicheskata_mis_l, последно достъпен на 16.01.2022. (Sedlarski, T., 2021. Teoretichnite prinosi na

Deyvid Rikardo v istoriyata na ikonomicheskata misal. *GODISHNIK NA SOFIYSKIA UNIVERSITET „SV. KLIMENT OHRIDSKI“, STOPANSKI FAKULTET*, Том 20, https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/fakulteti/stopanski_fakultet/katedri_i_akademichen_s_stav/katedri/ikonomika/novini_katedra_ikonomika/publikuvana_beshe_statiyata_na_prof_teodor_sedlarski_teoretichnite_prinosi_na_dejvid_rikardo_v_istoriyata_na_ikonomicheskata_mis_l, posledno dostapen na 16.01.2022)

Цанов, В., 2020. Определяне на линията на бедност – методологични особености. София: Сп. Статистика, Issue 4/2020 [online], https://www.nsi.bg/spisaniestatistika/page/en/details.php?article_id=249, последно достъпен на 16.01.2022.

(Tsanov, V., 2020. Opredelyane na liniyata na bednost – metodologichni osobenosti, Sofia: Sp. Statistika, Issue 4/2020 [online], https://www.nsi.bg/spisaniestatistika/page/en/details.php?article_id=249, posledno dostapen na 16.1.2022)

Багертгинова, Ф., 2008. Проблема бедности и богатства в учениях социал-дарвинизма и марксизма, Уфа: Вестник Башкирского университета, Т. 13/ 1, с. 57–60. (Badertdinova, F., 2008. Problema bednosti i bogatstva v ucheniyah sotsial-darvinizma i marksizma, Ufa: Vestnik Bashkirskogo universiteta, T. 13/ 1, s. 57–60)

Энгельс, Ф., 1967. Положение рабочего класса в Англии, Москва: Политиздат, Т.2, с. 593. (Engelys, F., 1967. Polozhenie rabochego klassa v Anglii, Moskva: Politizdat, T.2, s. 593)

Мальтус, Т. Р., 1908. Опыт закона народонаселения / Т. Мальтус ; сокр. пер. И. А. Вернера. – Москва: М. Н. Прокопович, с. 180. (Malytus T. R., 1908, Opyt zakona narodonaselenia / T. Malytus ; sokr. per. I. A. Vernera. – Moskva: M. N. Prokorovich, s. 180)

Спенсер, Г., 1906. Социальная статика. Изложение социальных законов, обуславливающих счастье человечества/ Г. Спенсер. –

СПб. : В. Врубелевский
(Spenser, G., 1906. Sotsialnaya statika. Izlozhenie sotsialnykh zakonov, obuslavlivayushtih schastye chelovechestva/ G. Spenser. – SPb. : V. Vrubelevskiy)

Сычева, В. С., 1996. Измерение уровня бедности : история вопроса, Социологические исследования, с. 141–149.

(Sycheva, V. S., 1996. Izmerenie urovnya bednosti : istoria voprosa, Sotsiologicheskie issledovaniya, s. 141–149)

Ишмуратова, В. Г., 2010. Содержание категории «бедность» в новейшей истории России, ВОПРОСЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ. МАКРОЭКОНОМИКА, Проблемы современной экономики, N 4 (36).

(Ishmuratova, V. G., 2010. Soderzhanie kategorii «bednosty» v noveyshey istorii Rossii, VOPROSY EKONOMICHESKOY TEORII. MAKROEKONOMIKA, Problemy sovremennoy

экономикi, N 4 (36))

Davis, E. Ph., M. Sanchez-Martinez, 2015. ECONOMIC THEORIES OF POVERTY, Joseph Rowntree Foundation (<https://www.jrf.org.uk/>), UK, National Institute of Economic and Social Research.

Marx, K., F. Engels, 1970. Selected Works, Volume Three, Progress Publishers, Moscow, 1970, pp. 13-30.

Simbaña Gallardo, Verónica Patricia, Jaramillo Naranjo, Lillian Mercedes, & Vinueza Vinueza, Santiago Fernando. Aporte de Durkheim para la sociología de la educación (2017). Sophia: colección de Filosofía de la Educación, 23(2), pp. 83-99.

Smith, Adam. “On the Division of Labour”, The Wealth of Nations, Books I–III. New York: Penguin Classics, 1986.

Townsend, P., 1993. The International Analysis of Poverty, Birmingham: Harvester Wheatsheaf.